

กิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัย : แนวทางการสอนดนตรีศึกษาในโรงเรียน สำหรับศตวรรษที่ 21

Contemporary Music is a New Paradigm for Teaching Music Education in the 21st Century

รัชกฤษ คงพินิจบวร*¹

Ratchakrit Kongpinitbovorn*¹

บทคัดย่อ

ดนตรีร่วมสมัยเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการสอนการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ การเรียนรู้ดนตรีตลอดชีวิต การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีด้วยตนเอง การมีวินัยในการทำงาน การวางแผน และการทำงานเป็นทีม ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน การนำกิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวิชาดนตรีศึกษาตามบริบทวัฒนธรรมดนตรีของประเทศไทยผ่านบทเพลงไทยเดิมและบทเพลงสมัยนิยม ซึ่งกิจกรรมจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการประยุกต์ การเข้าถึงเทคโนโลยี และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเนื้อหาในการเรียนประกอบด้วย การถอดโน้ตเพลงจากการฟัง การวิเคราะห์บทเพลง การเรียบเรียงบทเพลง และการด้นสด (Improvisation) บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการสอนวิชาดนตรีศึกษาแก่ครู อาจารย์ผู้สอนดนตรี และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมดนตรีเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยนำเสนอแนวทางการสอนดนตรีศึกษาในโรงเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทยร่วมสมัย ลักษณะกิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัยและสื่อการสอนประเภทโน้ตเพลง และตัวอย่างใบความรู้

คำสำคัญ : ดนตรีไทยร่วมสมัย / การสอนดนตรี

* corresponding author, email: ratchakrit2013@gmail.com

¹ อาจารย์ โรงเรียนสาริตถ์มหาวิทยาลักษณ์เกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา

¹ Lecturer, Kasetsart University Laboratory School Center for Education Research and Development

Abstract

Contemporary music is a new paradigm for teaching music education in the 21st century. It allows learners to have freedom of learning, lifelong music learning, creative music making, self-discipline at work, planning, and teamwork which the learners can apply in everyday life. Using Thai contemporary music activities in managing the learning in music education in the context of Thai music culture through Thai traditional and popular songs can develop the learners to have skills in applying and accessing technology, and creating innovations. The content includes music notation transcription, music analysis, arrangements, and improvisation. The purpose of this article is to present the approach of teaching music education to music teachers and other professionals involved in organizing music activities for developing the learners. Guidelines for teaching music education in schools in the 21st century, history of Thai contemporary music, Thai contemporary music activities, sheet music, and examples worksheet are presented in the article.

Keywords: Thai Contemporary Music / Teaching Music

บทนำ

กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นมุ่งเป้าหมายไปที่ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะใช้ความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสั่งสมประสบการณ์กับทักษะ 3 ทักษะ เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ ซึ่งการจัดการศึกษาจะใช้ระบบส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ใช่สถานการณ์สมมติในห้องเรียน ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด และควรเป็นบริบทหรือสภาพแวดล้อม ในขณะที่เรียนรู้ เกิดการสั่งสมประสบการณ์ใหม่ นำมาโต้แย้งความเชื่อหรือค่านิยมเดิม ทำให้ละทิ้งความเชื่อเดิมหันมายึดถือความเชื่อหรือค่านิยมใหม่ ที่เรียกว่ากระบวนการคิดค้นใหม่ ทำให้เป็นคนที่มีความคิดเชิงกระบวนการที่ค้นที่ชัดเจน และเกิดการเรียนรู้

เชิงกระบวนทัศน์ใหม่ได้ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีความสามารถในการรับรู้ข้อมูลหลักฐานใหม่ และนำมาสังเคราะห์เป็นความรู้เชิงกระบวนทัศน์ใหม่ ดังนั้นการออกแบบการสถานการณ์การเรียนรู้จึงควรใช้บริบทสภาพแวดล้อมที่นักเรียนคุ้นเคยและรู้จัก ซึ่งก็คือสภาพของครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นของผู้เรียนนั่นเอง (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ., 2558)

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2552) กล่าวถึงแนวการปฏิรูปการเรียนรู้จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และให้ความสำคัญต่อสาระดนตรีและนาฏศิลป์ในมิติที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต เพราะสามารถกระตุ้นการทำงานของสมอง และระบบต่าง ๆ ของร่างกาย และเป็นปัญหาหนึ่งในพหุปัญญาของมนุษย์ที่จำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อมกับปัญหาด้านอื่น ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ดนตรีและนาฏศิลป์ นอกจากจะเน้นการพัฒนาคุณลักษณะทางดนตรีและนาฏศิลป์และความสามารถในการบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนแล้ว ยังมุ่งส่งเสริมศักยภาพการทำงานของสมองในกระบวนกรคิดแก้ปัญหาคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ตลอดจนความฉลาดทางอารมณ์ และความตระหนักในคุณค่าของตนเองไปพร้อมกัน

กิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนโดยตรง ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ มีความตระหนักถึงบทบาทของดนตรีและนาฏศิลป์ในสังคมในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจในทัศนด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ดนตรีและนาฏศิลป์ การเรียนรู้เทคนิควิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ

ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในโลกอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ จากทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน การเรียนดนตรีศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด รูปแบบ วิธีการ เพื่อสร้างเป็นแนวทางในเชิงปรัชญาการศึกษาขึ้นโดยมีผู้ให้ทรศนะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการศึกษาดนตรีแบบเดิม

ซึ่งหลี่ หลานซิง (2552) อติตรองนายกรัฐมนตรียังได้กล่าวถึงการที่จะผลิตบุคคลที่มีความสามารถในศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาด้านสุนทรียศาสตร์ไม่ควรถูกละเลยในการเรียนดนตรีนั้นถึงแม้นักเรียนจะร้องเพลงเพี้ยนไปบ้าง แต่ถ้าหากทุกคนร้องเพลงด้วยความสนุกสนานและมีความสุขการเรียนดนตรีย่อมประสบความสำเร็จในโรงเรียนที่มีการเรียนดนตรีและศิลปะแบบขอไปทีจำเป็นต้องมีการปรับทัศนคติและต้องแก้ไขบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดนตรีจะเจริญได้ก็ต่อเมื่อท่วงทำนองแห่งยุคสมัยได้รับการขับขานตราบนานเท่านาน ซึ่งหมายถึงเพลงพื้นบ้านและเพลงคลาสสิกควรได้รับการส่งเสริมไปพร้อมกันและไม่ควรทำให้เป็นศิลปะชั้นสูงที่คนทั่วไปเข้าไม่ถึง

นิก เพรสตัน (Nik Preston, 2017) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับดนตรีศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่าการจัดการเรียนรู้ดนตรีสากลในรูปแบบของดนตรีคลาสสิกที่ผ่านมานั้นมีผลตอบรับจากผู้เรียนลดลง ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีต่าง ๆ การจัดการเรียนรู้ดนตรีคลาสสิกจึงเป็นการเรียนในเชิงอนุรักษ์ ปัจจุบันได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของดนตรีศึกษาขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ดนตรีร่วมสมัยจึงเป็นแนวทางที่เกิดขึ้นซึ่งแตกต่างจากดนตรีคลาสสิกอย่างเห็นได้ชัดจากทักษะดนตรีที่เกิดขึ้น เช่น นักดนตรีร่วมสมัยสามารถด้นสด (Improvisation) ได้แต่นักดนตรีคลาสสิกไม่สามารถทำได้ นักดนตรีคลาสสิกสามารถอ่านโน้ตทั้งหมดได้แบบฉับพลัน (Sight Reading) นักดนตรีร่วมสมัยมีทักษะการฟังที่ดีกว่านักดนตรีคลาสสิก ในแต่ละกรณีอาจมีความแตกต่างกันไป แต่การเป็นนักดนตรีร่วมสมัยนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบสูงมากเป็นพิเศษเนื่องจากต้องประพันธ์แนวดนตรีของตนเองขึ้นในขณะที่นักดนตรีคลาสสิกรับผิดชอบเพียงฝึกซ้อมไปตามโน้ตของนักประพันธ์ ซึ่งการที่นักดนตรีร่วมสมัยจะประสบความสำเร็จจะต้องใช้มีกระบวนการเรียนรู้หลายอย่าง เช่น การถอดโน้ตเพลงจากการฟัง การจดจำสำเนียงการเล่นดนตรี วิเคราะห์แนวทางการเล่นดนตรีของศิลปินต่าง ๆ

แนวคิดของนิก เพรสตันในเรื่องของทักษะดนตรีสอดคล้องกับแนวคิดของผู้สอนซึ่งเป็นการสะท้อนสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีที่ต้องยอมรับว่าผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจไม่มีทักษะการอ่านโน้ตได้อย่างนักดนตรีอาชีพทุกคน แต่ผู้เรียนทุกคนควรสามารถเข้าถึงดนตรีได้และสนุกกับการเรียนดนตรีตลอดจนสามารถสร้างสรรค์ผลงานดนตรีในยุคที่เทคโนโลยีมีความพร้อม จึงไม่ควร

ให้การเรียนทฤษฎีดนตรีเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ดนตรีของผู้เรียน ทิศทางการสอนดนตรีศึกษาจึงควรให้ความสำคัญในการสร้างผู้ฟังที่มีความรู้ความเข้าใจดนตรี นอกเหนือจากการมุ่งที่จะสร้างความเป็นเลิศทางดนตรีเพียงอย่างเดียว

การนำแนวทางของนักดนตรีอาชีพมาบรรจุลงในหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะดนตรีในระดับสูงและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนดนตรีร่วมสมัยได้ตระหนักรู้ถึงการมีวินัยในการทำงาน การคิดสร้างสรรค์และแนวทางการเล่นดนตรีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยหลักสูตรควรเน้นในเรื่องของการประสานเสียง จังหวะ ความเข้าใจในทำนองเพลง การสร้างสรรค์ผลงานเพลง ตลอดจนบทบาทของเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ในเรื่องของความกลมกลืนเพื่อให้การบรรเลงมีความไพเราะ และการเลือกใช้อุปกรณ์ดนตรีต่าง ๆ อย่างรักก็ตามในการเรียนดนตรีคลาสสิกสำหรับ ศตวรรษที่ 21 จะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการแสดงดนตรี การบรรเลงที่ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามโน้ตเพลงเสมอไป ผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนส่วนใหญ่จะรู้จักดนตรีร่วมสมัยที่มาจากวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองซึ่งสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

เดวิด เอ วิลเลียมส์ (Williams, D.A., 2015) กล่าวถึงการสอนดนตรีในศตวรรษที่ 21 ว่าประสบการณ์ทางดนตรีในปัจจุบันแตกต่างจากร้อยปีที่แล้วเป็นอย่างมาก มีแนวดนตรีใหม่เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบ มีเครื่องดนตรีที่สามารถสร้างเสียงดนตรีใหม่ๆ และมีสถานที่จัดคอนเสิร์ตที่ทันสมัย ภูมิทัศน์ทางดนตรี (Musical Landscape) ในศตวรรษที่ 21 นั้นแตกต่างจากศตวรรษที่ผ่านมาอย่างมาก เราสามารถเข้าถึงดนตรีโดยการฟังเพลงได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากนี้ยังสามารถสร้างเสียงเพลงด้วยตนเองได้ในหลากหลายรูปแบบโดยไม่จำเป็นต้องมีทักษะหรือประสบการณ์ทางดนตรีมากนัก ถึงแม้ว่าเราจะมีวิวัฒนาการทางดนตรีและการที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางดนตรีในสังคม แต่ยังมีเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในการพัฒนานักดนตรีในโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนดนตรี โดยเฉพาะในอเมริกา รูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นจะกล่าวถึงการสร้างสรรค์ทางดนตรีที่แตกต่างกันในการสอนดนตรีแต่ละแห่ง และปัจจุบันเราพบว่ารูปแบบการจัดเรียนรู้นั้นเป็นการตีกรอบความคิดทางดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อกล่าวถึงกระบวนทัศน์ใหม่ของดนตรีศึกษานั้นนับเป็นช่วงเวลา ที่ควรจะต้องทบทวนวิธีการและกระบวนทัศน์ในการสอนดนตรีของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ดนตรีศึกษาทั้งในอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในโลก ข้อเสนอแนะที่จะทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนรู้ดนตรีในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน มีอิสระ ในการเรียนรู้ดนตรีตลอดชีวิต และสร้างสรรค์ผลงานดนตรีด้วยตนเอง มีดังนี้

1. ผู้สอนต้องเปิดใจยอมรับวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นของผู้เรียน
2. ผู้สอนต้องไม่คิดว่าแนวดนตรีที่ตนเองชื่นชอบหรือมีความถนัดนั้นดีที่สุด และควรให้ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมดนตรีของพวกเขาได้อย่างไร และ เปิดใจยอมรับว่าดนตรีทุกประเภทล้วนมีคุณค่าและมีความสำคัญ
3. ผู้สอนควรหลีกเลี่ยงบทเพลงที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม เช่น คำหยาบคาย เรื่องเพศ ยาเสพติด หรือมีเนื้อหาส่อไปในทางเสื่อม
4. ผู้สอนจะต้องยอมรับผู้เรียนที่มีภูมิหลังทางดนตรีที่แตกต่าง กัน โดยจัดรูปแบบการเรียนที่มีความหลากหลาย เช่น วงดนตรีร็อก ดิเจ และนักเล่น เทิร์นเทเบิล (Turntablist) ดนตรีฮิปฮอป และการมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมดนตรีโลก ที่หลากหลาย ตลอดจนการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กลับมาเป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียน

สรุปแนวความคิดการสอนดนตรีศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนควรคำนึงถึง การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานและมีความสุขในการเรียนวิชาดนตรี การเรียนที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน การรู้จักคิดสร้างสรรค์ทำนองเพลง นอกเหนือจากโน้ตเพลงที่กำหนด การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่น ของตนเอง การใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์ผลงานดนตรีด้วยตนเอง จริยธรรม การสร้างสรรค์ผลงานดนตรีและการเปิดรับวัฒนธรรมดนตรีโลก

ในการสอนรายวิชา ศ 32121 ดนตรีและนาฏศิลป์ 3 ของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและ พัฒนาการศึกษาก่อนหน้านั้น ผู้สอนได้ประสบปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยพบว่าการสอนในสาระดนตรีนั้นมีความจำเป็นจะต้องแยกส่วนเนื้อหาวิชาดนตรีไทยและ ดนตรีสากลเพื่อให้ครบถ้วนตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด การสอนภายในระยะเวลาหนึ่งภาคการศึกษาทำให้เกิดข้อจำกัดในการจัดกิจกรรม การสอนในหน่วยการเรียนรู้เรื่องการขับร้องและบรรเลงดนตรี ผู้เรียนมีระยะเวลา จำกัดในการฝึกฝนทักษะดนตรีซึ่งเป็นหลักสำคัญของวิชา ทำให้ทักษะการขับร้อง และบรรเลงดนตรีไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ผู้สอนได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ประกอบกับจิตวิทยาการศึกษาที่กล่าวว่าการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นนักเรียนควรได้ฝึกทักษะในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การอภิปรายและแสดงความคิดเห็น การฝึกให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง ฝึกการทำงานเป็นทีม และการสร้างภาวะผู้นำ ผู้เรียนจึงควรรู้จักศักยภาพของตนเองและควรจะได้เป็นผู้เลือกที่จะพัฒนาความสามารถทางดนตรีของตนเองไปในแนวทางใด ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนตามสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้นำวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทย คือ เพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล และเครื่องดนตรีไทยมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในลักษณะของกิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัย

ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทยร่วมสมัย (Thai Contemporary Music)

ความเป็นมาของดนตรีไทยร่วมสมัย (Thai Contemporary Music) ดนตรีไทยร่วมสมัยเกิดจากแนวคิดการผสมผสานดนตรีไทยกับดนตรีตะวันตกสมัยใหม่ โดยวงดนตรีฟองน้ำเป็นผู้ริเริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสังคมดนตรีไทยในหลายมิติ ทำให้เกิดวงดนตรีไทยร่วมสมัยจำนวนมาก มีศิลปินดนตรีที่สร้างผลงานหลากหลาย มีการคิดค้นรูปแบบ เทคนิควิธีการ และมีวิถีทางในการนำเสนอดนตรีไทยสู่สาธารณชนหลายแง่มุม ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมบริโภคนิยมสมัยใหม่ส่งผลให้นักดนตรีไทยต้องแสวงหาทิศทางใหม่ของตนเพื่ออยู่ร่วมกับกระแสโลกใหม่ ดนตรีไทยเดิมที่เป็นกระแสหลักของสังคมไทยจึงถูกผลกระทบจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเทคโนโลยีและภูมิปัญญาตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาในประเทศไทยอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นผลให้นิยามในดนตรีไทยแบบแผนลดลง นอกจากนี้ รสนิยมทางดนตรีของคนรุ่นใหม่ทำให้ดนตรีไทยร่วมสมัย (Contemporary Thai Music) เป็นทางเลือกหนึ่งของวงดนตรีไทย ทำให้ได้พบกับวงดนตรีไทยแบบใหม่ เพลงไทยใหม่ คนเล่นเพลงไทยใหม่ และคนฟังเพลงไทยรุ่นใหม่ องค์กรประกอบของดนตรีไทยร่วมสมัยมีหลายอย่างด้วยกัน เช่น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการทำงานดนตรีไทยร่วมสมัย ซึ่งครอบคลุมทั้งเครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีฝรั่งตะวันตก เครื่องดนตรีชาติอื่น ๆ ระบบเทียบเสียงของเครื่องดนตรี

บันไดเสียง สีสันของเสียงที่นำมาร่วมทางกัน ความคิดในการประสานเสียง หลักวิชา ในการสร้างสรรค์งานเพลง การดัดแปลง การตีความหมายตามความเข้าใจรสนิยม ผู้สร้างงาน หรือการแสดงภาพลักษณ์ตัวตนในสังคมไทยและสังคมโลกให้คนเข้าใจว่า ดนตรีไทยร่วมสมัยเป็นอย่างไร (อานันท์ นาคคง, 2559)

สิ่งที่ดนตรีร่วมสมัยมีความแตกต่างไปจากดนตรีในยุคบาโรก (Baroque) ดนตรียุคคลาสสิก (Classic) และดนตรียุค (Romantic) คือการมีอิสระในการเลือกระบบหรือแนวทางการประพันธ์แบบต่าง ๆ ได้เอง รูปแบบของวงดนตรีไทยร่วมสมัยในยุคดนตรีแนวสังคีตสัมพันธ์นั้นได้มีการนำเครื่องดนตรีในวงดนตรีไทยไปบรรเลงร่วมกับวงดนตรีสากล และปรับเสียงของดนตรีไทยให้เข้ากับเสียงของดนตรีตะวันตก เมื่อมาถึงยุคดนตรีไทยร่วมสมัยก็จะเป็นการนำเครื่องดนตรีไฟฟ้าหรือเครื่องดนตรีที่อยู่ในสมัยนิยม กีตาร์ คีย์บอร์ด มาร่วมบรรเลงกับดนตรีไทยในด้านเทคนิคและวิธีการบรรเลงนั้นแนวทางการบรรเลงและการเรียบเรียงเสียงประสานมีทั้งที่ยึดรูปแบบดั้งเดิมไว้ และแบบใหม่ที่มีการนำเทคโนโลยีโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยเพื่อเพิ่มสีสันให้กับบทเพลง (เพชรดา เทียมพยุหา มานพวิสุทธิแพทย์ และกาญจนา อินทรสุนานนท์, 2557)

การเกิดดนตรีรูปแบบใหม่ในลักษณะของดนตรีลูกผสมผ่าเหล่าหรือดนตรีร่วมสมัยนั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางดนตรีได้กล่าวถึงดนตรีร่วมสมัยว่าเป็นการพัฒนาขึ้นโดยการเชื่อมโยงแนวคิดอัตลักษณ์เข้ากับปรากฏการณ์ดนตรีที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก การผสมผสานแนวคิดอัตลักษณ์เข้ากับดนตรีทำให้เกิดความเข้าใจว่ามนุษย์นั้นนอกจากเป็นผู้สร้างดนตรีขึ้นเพื่อความบันเทิงในกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว ดนตรียังมีบทบาทสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถค้นหาและสร้างตัวตนของมนุษย์ขึ้น สิ่งที่เรียกว่าตัวตนนี้ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความหมาย เกิดความมั่นใจ และภาคภูมิใจที่จะสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ อัตลักษณ์ทางดนตรีเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคม ในขณะที่เดียวกันบุคคลได้ใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีนี้ในการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม การส่งต่ออัตลักษณ์ทางดนตรีเกิดขึ้นในลักษณะของปฏิบัติการทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามสภาพสังคมในปัจจุบันที่โลกกำลังถูกรอบงำด้วยอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และทุนนิยม ทำให้วัฒนธรรมของผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้ผู้คนต้องพยายามดิ้นรนในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเอาไว้พร้อมกับสร้างอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม

ที่เปลี่ยนแปลงไป กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีเทคโนโลยีเป็นแกนกลางทำให้เกิดการผสมผสานดนตรีของผู้คนในวัฒนธรรมต่าง ๆ ดนตรีในอัตลักษณ์ใหม่นี้ทำให้ประสบการณ์ทางดนตรีของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการสร้างมาตรฐานสุนทรียภาพทางดนตรีขึ้นมาใหม่ ปรากฏการณ์ของดนตรีร่วมสมัยกำลังสะท้อนกระบวนการของอัตลักษณ์ทางดนตรีท่ามกลางสังคมโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป (พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ, 2559)

สรุปได้ว่าดนตรีไทยร่วมสมัยเป็นการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยเดิมกับดนตรีตะวันตกเป็นการปรับตัวให้ทันต่อยุคสมัยทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางดนตรีแบบใหม่ ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของคนในสังคม โดยสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย โดยมาจากเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ความหลากหลายทางความคิดและวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในสังคมนั้น ๆ ดนตรีร่วมสมัยเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันบนความต่างของวัฒนธรรมเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกและวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกจัดเป็นศาสตร์และศิลป์ที่จะทำให้ผู้คนในแต่ละวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขในโลกยุคศตวรรษที่ 21

ลักษณะกิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัยและสื่อการสอนประเภทโน้ตเพลง

กิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัยเป็นการนำรูปแบบการแสดงดนตรีไทยแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนดนตรีศึกษา โดยปรับปรุง ดัดแปลงให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะทางดนตรีไทยและดนตรีสากลไปพร้อมกันโดยที่ผู้สอนไม่ต้องแบ่งเนื้อหาการสอนอีกต่อไป ผู้เรียนจะได้รับการฝึกการทำงานเป็นทีมในรูปแบบของวงดนตรี มีการอภิปรายเพื่อสร้างรูปแบบของวงดนตรีตามศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มที่ประกอบด้วย นักดนตรีไทย นักดนตรีสากล นักร้อง และผู้บรรเลงจังหวะ มีการคัดเลือกบทเพลงที่จะนำมาทำการเรียบเรียงอย่างสร้างสรรค์ ทั้งเพลงไทยเดิมหรือเพลงไทยสากล โดยผู้สอนจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำในการเรียบเรียงบทเพลงให้เหมาะสมกับการบรรเลงกับนักร้อง และเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ทำการฝึกซ้อม ดัดแปลง แก้ไขโน้ตเพลงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับความสามารถของสมาชิกในวงดนตรีและมีความไพเราะ เตรียมการนำเสนอด้วยการแสดงดนตรีในชั้นตอนสุดท้าย

ในการนำเข้าสู่บทเรียนควรเป็นลักษณะของการสาธิตการแสดงดนตรีไทย ร่วมสมัย การคัดเลือกบทเพลงที่จะทำการเรียบเรียงเสียงประสาน แนวทางการเรียบเรียงเสียงประสานให้เกิดความไพเราะ การเรียบเรียงดนตรีเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงออกทางดนตรีอย่างเต็มความสามารถ เริ่มต้นจากการสาธิตการแสดง ดนตรีร่วมสมัยโดยผู้สอนดนตรีไทยและผู้สอนดนตรีสากลทำการบรรเลงร่วมกัน โดยใช้บทเพลงเพลงไทยเดิมที่มีทำนองสั้นๆ และเพลงไทยสากลสมัยนิยมที่กำลัง เป็นที่นิยมในปัจจุบัน นำมาเรียบเรียงให้สามารถบรรเลงร่วมกันได้ ดังตัวอย่าง การระหว่างเครื่องดนตรีไทยคือขิมและกีตาร์ในการเรียบเรียงบทเพลงสามารถ อธิบายได้ตามโน้ตสากลดังนี้

1. ตัวอย่างที่ 1 เพลงสร้อยแสงแดง

สร้อยแสงแดง

เรียบเรียงโดย รัชกฤษ คงพิณจรรย์

Tradional Thai
Musical Instruments

Music Instruments

5

9

1. | 2.

14

2. ตัวอย่างที่ 2 เพลงช่อนกลิ้ง

2.1 โน้ตสำหรับเครื่องดนตรีไทย

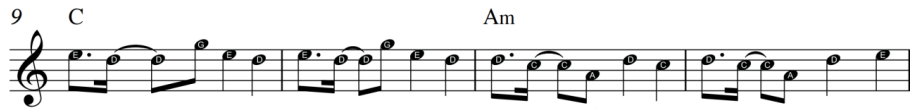
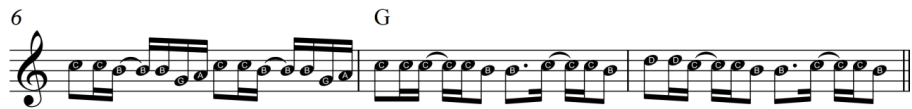
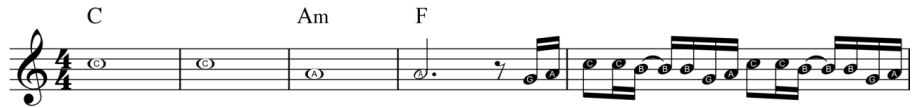
ช่อนกลิ้ง

โน้ตสำหรับเครื่องดนตรีไทย

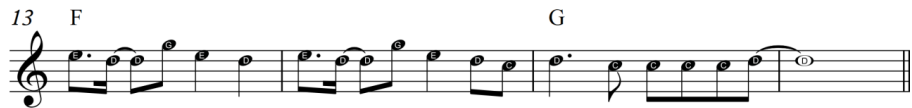
ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ศิลปิน : อีฟ ปานเจริญ

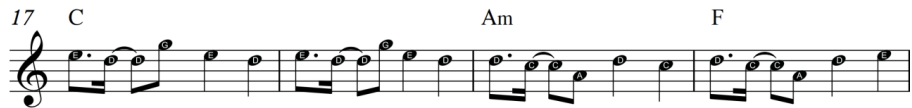
เรียบเรียงโดย : รัชกฤษ คงพินิจนวร

ลม อ่อน พัด ไชย_ มา น้ำ ตา ก็ ไหล ริน เหลือ เพียง กลิ้ง หัว ใจ คลั่ง ไป_ กับ ความ เหงา

รัก ยัง_ ไม่ จาง ไป ตรึง ติด ชิด ดวง ใจ ยัง หอม รัญจวน ให้ ขวน ผืน__

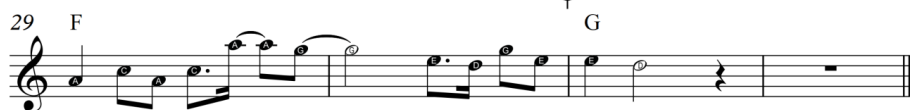
เคย แอบ แนบ เคียง กาย อิง แอบ มิ รั คลาย ได้ เงา_ของ แสง จันทร์ เข้า ยวน ไม่ เลือน หาย

ช่อน เก็บ ไว้ ซ้าง ใน ตรง สุด_ ลึก ดวง ใจ_ ถนอม_ เธอ อยู่ ใน นั้น__ คง ไว้ ได้ แต่

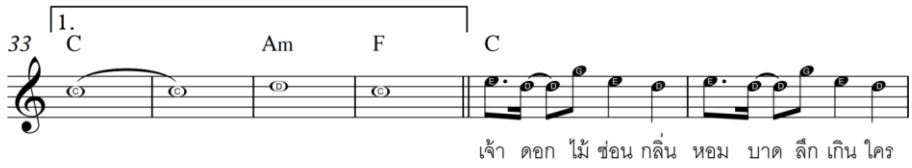
กลิ้ง ที่ ไม่ เคย เลือน ลา__ ยัง หอม ดัง วัน เก่า ยาม เมื่อ ลม ไชย_ มา__ ทั้ง ไว้ เพียง อ-

ติด ที่ ไม่ เคย หวน_ มา__ ช่อน เธอ ไว้ ใน ใจ

2

33 1. C Am F C

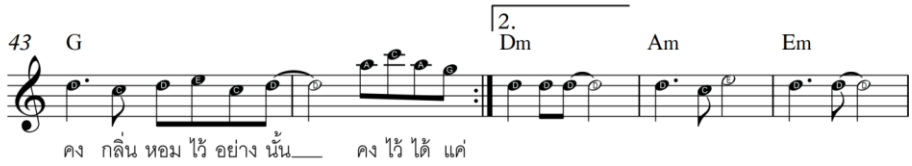
เจ้า ดอก ไม้ ช่อน กลิ่น หอม บาด ลึก เกิน ใคร

39 Am F

หอม เกิน_ หัก ห้ำม ใจ ทุก คราว ต้อง หวัน ไหว ร้อย เก็บ_เจ้า มา ลัย ทัด เธอ_ ไว้ ใน ใจ_เพื่อ

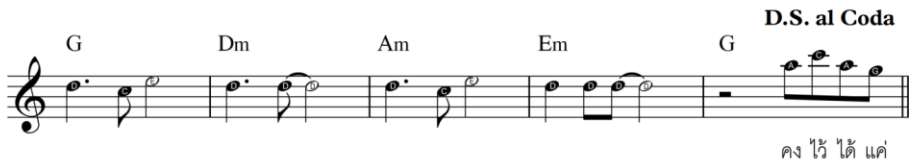
43 G 2. Dm Am Em

คง กลิ่น หอม ไว้ อย่าง นั้น_ คง ไว้ ได้ แค่

D.S. al Coda

G Dm Am Em G

คง ไว้ ได้ แค่

⊕

G C Am

ใน ใจ ฮือ.. เคย แอบ แนบ เคียง กาย

F G C

ช่อน เธอ_ ไว้ ใน ใจ (ช่อน เธอ_ ไว้ ใน ใจ)

Am F G C

ทั้ง ไว้ เพียง อ - ดิต ที่ ไม่ เคย หวน มา_ ช่อน เธอ_ ไว้ ใน ใจ

2.2 โน้ตสำหรับเครื่องดนตรีสากล

โน้ตสำหรับเครื่องดนตรีสากล

ช่อนกลิ้ง
ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

คิดบั้น : อีฟ ปานเจริญ
เรียบเรียงโดย : รัชกฤษ คงพิณิจวรร

2

33 1. A F#m D A

เจ้า ดอก ไม้ ชอน กลิ่น หอม บาด ลึก เกิน ใคร

39 F#m D

หอม เกิน หัก ห้าม ใจ ทุก คราว ต้อง หวน ไหว ร้อย เก็บเจ้า มา ลัย ทัด เธอไว้ ใน ใจ เพื่อ

43 E Bm F#m C#m

คง กลิ่น หอม ไว้ อย่าง นั้น คง ไว้ ได้ แค

D.S. al Coda

E Bm F#m C#m E

คง ไว้ ได้ แค

E A F#m

ใน ใจ อ้อ.. เคย แอบ แนบ เคียง กาย

D E A

ชอน เธอไว้ ใน ใจ (ชอน เธอไว้ ใน ใจ)

F#m D E A

ทิ้ง ไว้ เพียง อ - ดิต ที่ ไม่ เคย หวน มา ชอน เธอ ไว้ ใน ใจ

ตัวอย่างใบความรู้

การมอบหมายควรมีการชี้แจงในเรื่องของเนื้อหา คำสั่ง วิธีปฏิบัติ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และระยะเวลาในการทำงานที่ชัดเจน ด้านบทบาทของผู้สอนนั้นจะต้องทำหน้าที่คอยให้คำปรึกษา ช่วยแก้ปัญหา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการฝึกซ้อม เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องในการทำงาน การให้คำแนะนำเพื่อให้บทเพลงที่ผู้เรียนเรียบเรียงมีความไพเราะยิ่งขึ้น ตัวอย่างใบงานกิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัย มีดังนี้

1. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มไม่เกิน 10 คน เลือกเครื่องดนตรีตามความถนัดและความสนใจ โดยจะต้องมีเครื่องดนตรีไทยในวงดนตรีอย่างน้อย 1 ชิ้น

2. วงดนตรีไทยร่วมสมัย ประกอบด้วยนักร้องและเครื่องดนตรีซึ่งสามารถเลือกได้ตามที่กำหนด ดังนี้

1) เครื่องดนตรีไทย ได้แก่ ขิม ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวง และขลุ่ยไทย

2) เครื่องดนตรีสากล ได้แก่ คีย์บอร์ด กีตาร์ เครื่องเป่า และเครื่องสายต่าง ๆ

3) เครื่องเคาะจังหวะ ได้แก่ กลองคางซอ (Cajon) และกลองแขก

3. คัดเลือกบทเพลง บทเพลงที่แนะนำควรเป็นบทเพลงสมัยนิยมประเภทเพลงไทยสากลที่มีการใช้ทำนองเพลงไทยเดิม หรือเพลงที่มีการใช้บันไดเสียงเพนตาโทนิค (Pentatonic) คือบันไดเสียงที่มี 5 เสียง ที่คล้ายคลึงกับกลุ่มเสียงในเพลงไทยเดิม เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับลักษณะการบรรเลงของเครื่องดนตรีไทย เช่น เพลง I'm sorry. สีดา (ศิลปิน The Rube) เพลงบุพเพสันนิวาส (เพลงประกอบละคร ศิลปิน ศรัณยู วินัยพานิช) เพลงซ่อนกลิ่น (ศิลปิน อีฟ ปานเจริญ) เพลงวอน (ศิลปิน เตอะ พีชแบนด์) เพลงรัก (ศิลปิน อัญชลี จงคดีกิจ)

ในการเลือกเพลงควรมีการปรึกษากันในวงดนตรี โดยพิจารณาจากความนิยมของแต่ละยุคสมัย อาจใช้จำนวนผู้เข้าชมจากเว็บไซต์ยูทูป (Youtube) เป็นหลักในการพิจารณา ไม่ควรเลือกบทเพลงที่ไม่เป็นที่นิยมหรือเลือกจากความชื่นชอบส่วนตัว การเป็นนักดนตรีที่ดีจะต้องคำนึงถึงผู้ฟังเป็นสำคัญ

4. การจัดทำโน้ตเพลง การจัดทำโน้ตเพลงจะใช้ระบบเสียงของเครื่องดนตรีไทยเป็นหลัก ในส่วนเครื่องดนตรีสากลจะมีระยะห่างของเสียงในขั้นคู่ 6th เมเจอร์ (Major) โดยจะอยู่ในบันไดเสียง A (เอเมเจอร์) หรือ F#m (เอฟชาร์ปไมเนอร์)

เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจมีการปรับกลุ่มเสียงของดนตรีไทยและเลือกกุญแจเสียง (Key Signature) ที่สามารถบรรเลงเข้ากันได้

โน้ตเพลงที่ดีควรประกอบด้วย โน้ตทำนอง คอร์ด และเนื้อเพลง เพื่อให้การทำงานรวดเร็วขึ้นควรค้นหาโน้ตเพลงตัวอย่างด้วยเสิร์ชเอนจิน (Search Engine) จากเว็บไซต์ต่าง ๆ คำค้นที่แนะนำคือ ชื่อเพลง เว้นวรรค โน้ตเพลง เช่น “ช่อนกลิ้ง โน้ตเปียโน” “shape of you sheet music”

5. การฝึกซ้อม ข้อควรปฏิบัติในการฝึกซ้อมวงดนตรี มีดังนี้

5.1 เมื่อเลือกเครื่องดนตรีตามความถนัดและสนใจได้แล้วไม่ควรเปลี่ยนเครื่องดนตรีบ่อยครั้ง จนทำให้เกิดความชำนาญในการบรรเลงเครื่องดนตรี

5.2 ควรมีการฝึกซ้อมย่อยเป็นการส่วนตัวเป็นการแสดงความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง การรวมวงเป็นการทำงานเป็นทีมที่ทุกคนต้องร่วมมือกันให้สำเร็จ

5.3 เรียนรู้จากการฝึกซ้อมโดยหัวหน้าวงอาจเรียบเรียงบทเพลงให้มีความง่ายเหมาะสมกับสมาชิกในวง หรือสมาชิกในวงเรียบเรียงบทเพลงด้วยตนเอง โดยอยู่บนเงื่อนไขของเวลาในการฝึกซ้อม (เวลาเรียน 8 สัปดาห์)

ภาพที่ 1 กิจกรรมวงดนตรีไทยร่วมสมัย

สรุป

การจัดการเรียนรู้ในวิชาดนตรีศึกษาด้วยกิจกรรมดนตรีไทยร่วมสมัยเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาทฤษฎีดนตรีบางส่วนจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้ผู้สอนใช้วิธีสอนแบบบรรยายน้อยลง ช่วยแก้ปัญหาการสอนในบทเรียนที่ทำความเข้าใจได้ยากโดยเฉพาะเรื่องชั้นคู่เสียง (Interval) ที่ผู้สอนดนตรีในโรงเรียนส่วนใหญ่มักประสบปัญหาการสอน นอกจากนี้ยังสามารถสร้างสมรรถนะสำคัญให้แก่ผู้เรียนได้ครบทุกด้านและเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นของตนเองซึ่งเป็นกระบวนการที่คนรุ่นใหม่แห่งยุคศตวรรษที่ 21

บรรณานุกรม

- โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2552). **การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระการเรียนรู้ ดนตรีและนาฏศิลป์.** กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา.
- เพชรดา เทียมพยุหา มานพ วิสุทธิแพทย์ และกาญจนา อินทรสุนานนท์. (2557). “การศึกษาดนตรีร่วมสมัย :กรณีศึกษาวงกำไล.” **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 6(1), 73-76.
- พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ. (2559). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ทางดนตรี. **MFU Connexion Journal of Humanities and Social Sciences.** 5(1), 146-165.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2558). **แนวทางการจัดทักษะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- หลี่ หลานชิง. (2552). **การศึกษาเพื่อประชากร 1,300 ล้าน : สิบบ้างของการปฏิรูป และพัฒนาการศึกษา.** กรุงเทพฯ : โอกรูป เพรส.
- อานันท์ นาคคง. (2559). “การศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัยและผลงานดนตรีไทยร่วมสมัยในสังคมไทยปัจจุบัน.” **จุลสารดุริยวิจัย.** 3, 1-14.

- Nik Preston. (2017). **21st Century Music Education**. [Online]. Available from: <https://nafme.org/21st-century-music-education/> [14 February 2019].
- Williams, D. A. (2015). **Teaching music in the 21st century**. [Online]. Available from: <https://www.musicalfutures.org/musical-futures-blog/teaching-music-in-the-21st-century> [14 February 2019].